

kao i u Rusiji potpuna nevolja. Jednom riječju, to je put, koji vodi u propast i, kako mnogi vele, konačnoj katastrofi.

Već četrdeset godina idemo prema toj propasti.

Da, to je potpuni, ali baš potpuni bankrot.

3. Njihovo priznanje.

»Tako zvane republičke vlade idu krivim putem, kada sustavno odstranjuju iz školskih knjiga ideju o Bogu. Nema odgoje bez savjesti. Nema savjesti bez božanskog ideala. Već 20 godina sijemo sjeme materijalizma, a plod su toga sijanja apaši i anarhiste«. Camille Flammarion.

»Već više godina vodena politika, trijumf ateističkog lajicizma i uništenje vjerskih ideala — sve to moglo je samo dovesti do tužnog svršetka i već se utapamo«. Le Temps, 1923.

»Vi hoćete da ubijete Boga — ali ste time odstranili svaki potrebiti moral. Priznajte to odvažno!« Allard, socijalistički zastupnik.

»Pitam sama sebe, nije li dana pouka, koje ne ćete da promijenite, uzrok zločinâ. Vi ste djeci nešto otvorili vrata k raju visoke kulture i slobodnog znanstvenog istraživanja, da im onda u 13. godini zaključate vrata i da ih bacite u pakao tvornica. Vi činite takovo djete apašom i još tražite uzroke kriminaliteta«. Isti.

»Zločini rastu. Svaki će ozbiljan čovjek priznati, da je porast zločina u vezi s promijenjenim školstvom«. Gvillot, istražni sudac u Parizu.

»Lajički je moral doživio svoj brodolom. Lajički će duh gospodarstveno i moralno uništiti ovu zemlju time, što usaduje u glave svih ljudi mjesto čuvstva dužnosti i požrtvovnosti duh pobune i najbrutalnijeg materijalizma«. La Victoire, 1922.

Zar je uistinu čovjek potekao od životinje?

Dr. Hans Weinert (Berlin, Potsdam) napisao je u listu »Die Naturwissenschaften« (br. 10 — 1925.) informativni članak pod natpisom: »Der Affemensch von Java in neuer Darstellung«. Radi se i opet o našem sudenom ili nesudenom pradjedu, koji je poznat pod imenom: *pithecanthropus erectus* (majmun-čovjek uspravni!). Weinart donosi nekih zanimljivih potankosti o tom glasovitom individuu, pa ne će biti zgorega da malo veću pažnju priklonimo toj stvari.

Kako je poznato, našao je holandski vojnički liječnik dr. Eugen Dubois godine 1891. i 1892. kod Trinila na Javi nekih (inkrustacijom)

okamenjenih kostiju. Odmah godine 1894. opisao je Dubois, što je mogao točnije, svoj nalaz i dao mu ime *pithecanthropus erectus*, značajno za tumačenje, koje je Dubois odmah iznio za taj fosil. Budući da je svaka okolnost nalaska veoma važna, to ćemo ih potanje opisati. Najprije je Dubois našao jedan zub. Nakon mjesec dana našao je metar dalje od prvoga mjesta gornji dio lubanje (kalotu), nakon 6 mjeseci 15 metara dalje 2 zuba i bedro, a cijelu godinu, pošto je nađen dio lubanje, 40 km. dalje našao je Dubois donju čeljust. Dubois je uvjeren, da prva tri nalaza odaju isti individuum, a četvrti da se doduše ne odnosi na isti individuum, ali da nam razotkriva bez sumnje istu vrstu (*pithecanthropus*). Razlog jest taj, što je specifična težina te čeljusti ista kao i specifična težina prvih nalaza; dalje je s njom nađena ista fauna kao kod dijelova *pithecanthropusa* te napokon što ima jednaki zubni korijen kao druga tri zuba, koja su prema mišljenju D. sigurno *pithecanthropusova*. Iz svega je toga izveo D., da je *pithecanthropus* karikom u lancu, koji čovjeka genealogijski veže sa životinjskim mu predima.

Nakon ovoga prvog izvještaja i tih prvih izvoda D-ovih počelo se živahno raspravljati o *pithecanthropusu* i njegovoj prirodi. Počela se svada među učenjacima o starosti toga fosila, veličini lubanje i t. d., a da gotovo nitko osim Duboisa nije tih kostiju ni vidio. U lubanjskoj šupljini bio je još uvijek kamen, koji je tek valjalo oprezno dljetom odstraniti, da se sama lubanja ne ozlijedi. Prema raznim mišljenjima pojedini su dijelovi sad čoječjega oblika ili barem bliži čovjeku sad opet majmunski i bliže majmunima. Veličina i obujam lubanje (obujam iznosi oko 900 kub. cm) zadaju velikih neprilika, jer se nalaze baš nekako na međi veličina, koje znaju imati ljudske lubanje. Pa kako se često događa kod prirodnih zakona, da je u pojedinim slučajevima, koji se nalaze negdje na kraju njihova područja (takovim je primjerom i međa vegetativnog i senzitivnog života, kad se radi o nekim posve jednostavnim organizmima), teško pozitivno odrediti među, do koje još valja zakon, iako je to moguće odrediti negativno, tako je i ovdje. Kod patuljastih naroda nađena je već i ženska ljudska lubanja, kojoj je obujam bio 900 kub. cm, premda je poprečno u čovjeka obujam lubanje 1200—1600 cm. Može se dakle uzeti, da je uistinu naš fosil ljudska lubanja. To više se može tako misliti, što i drugi nalazi pokazuju, da je patuljasta rasa nekoć bila prilično raširena tako, te neki etnolozi kao na pr. Schmidt S. V. D. misle, da su patuljcima bili i naši predi. No teže je sa zubima. Zubi imaju neka majmunska svojstva tako poimence imaju divergentan korijen, što je nesumljivim znakom majmunskog poteka (u čovjeka je zubno korijenje konvergentno). Bedro je opet predmetom svađe. Neki ga vide baš za čovjeka karakteristično uvijeno, drugi opet vide majmunske karakteristike. Čovjek se naime razlikuje od majmuna

svojim uspravnim hodom, a taj hod traži posebnu arhitektoniku u njegovu kosturu. Odatle je lako razumjeti, da će se čovjek zato i tom arhitektonikom razlikovati od majmuna. Na tu arhitektoniku spada smjer, kako ledna moždina ulazi u lubanju, pa o njoj ovisi mjesto i oblik luknje na lubanji. Osim toga se u čovjeka hrbtenjača četiri puta uvija (Nijemac bi kazao: hat vier Krümmungen), dok u majmuna samo dvaput; napokon su bedro i gnjat u čovjeka posve udešeni za uspravno stajanje i hodanje, dok kod majmuna nije. Kako dakle rekoh, neki vide u nadenom bedru sve, što je potrebno za uspravni čovječiji hod, a drugi baš toga ne mogu da nađu.

Tako je po prilici bilo s pithecanthropusom, prije nego što je o njoj pisao Weinert i najvjestio, da će Dubois domala objelodaniti novu opširnu studiju o njemu. A kako je sada s njim? Kako W. izviješćuje, novo je to, da je Dubois oprezno uklonio kamen iz lubanje tako, da se sada lijepo vidi sva šupljina, što je poklapa gornji lubanjski dio. Osim toga priredio je Dubois vjerne fotografije pojedinih komada u raznim položajima u prirodnoj veličini (fotografiravši ih iz daljine od šest metara na leću, kojoj je žarišna daljina 3 metra). Čeljust i zubi fotografirani su u dvostrukoj prirodnoj veličini. Tako sada mogu stručnjaci veličinu mjeriti i na tim fotografijama stvar proučavati. Ali se ipak nije tim mnogo dobilo. Nešto korekture za par cm dužine ili širine — to je sve. Pa i u tom nije moguće reći zadnju, jer je lubanjski poklopac malo oštećen, pa ne će svaki stručnjak na vlas jednaki komad nadomisliti. Dakle što se toga tiče, možemo reći: »der Affen-mensch im altem Licht wenn auch in neuer Darstellung!«

Novo je, što Dubois a s njime i Weinert tvrdi, da je čeljust i da su zubi ljudski. Razlog, zašto oni to tvrde, jest taj, što se iz sačuvanog komada čeljusti dade razabrati, da nema t. zv. diastemma t. j. mjesta između sjekutića i očnjaka na donjoj čeljusti, koje se nalazi u svih mamuna radi velikih životinjskih zubi gornje čeljusti (tierische Eckzähne), kakove ima na pr. i naš vepar. Pa budući da zubni komadić u toj čeljusti ima isti zubni korijen kao i ona tri zuba, što su nadena kod Trinila kraj lubanje, izvode D. i W., da su to ljudski zubi. Oni uzimaju, da čeljust pripada istoj vrsti kao i lubanja, kako smo gore istakli, a isto tako da zubi, nađeni kod Trinila, potječu od jednog te istog individua. To je međutim bila i dosele tvrdnja, koju je vjerovao, tko je htio ili možda imao posebnih razloga zato. Razlozi, koje je D. donio za to, da dokaže kako su nadena čeljust i nadena lubanja tragovi iste životinjske vrste, ne dokazuju puno. A za zube i lubanju traži W. upravo, da vjerujemo, e pripadaju istom individuu. »Ni za njih (t. j. za rečene zube)« piše on (1. c. str. 192.) »nije dakako sigurno nego samo vjerovatno, da pripadaju lubanji. Dubois nije dao ni prije a ni sada ne da o tom posumnjati; on očevidno i sigurno ima u tom pravo (er wird wohl auch Recht dabei behalten)«. Tako

nas eto uvjerava W. A šta je s dokazom, koji smo iznijeli za to, da su zubi majmunskeg poteka? O tom piše W.: »Sličnost sa zubima orangutanovim ističe i Dubois, ali ipak nije tako velika, da zubi ne bi mogli biti ljudski« (ib.) Uzmemo li u obzir, da želimo naći prelazni oblik »čovjek-majmun«, to će lakše biti vjerovati, da bi ljudska lubanja mogla imati majmunske zube!

Što se tiče stegna, priznaje W., da ono samo oteščava cijelu stvar. Dakle u cijelom novom prikazu jedva je naći štogod zbilja novo. Ako Dubois u svojem obećanom djelu ne donese ništa drugo, onda ga je uistinu šteta izdavati.

Značajno je, da sa svim tim mršavim podacima W. zna o pithecanthroposu, da nije mogao govoriti (homo alalius!), da se nalazi po svoj prilici »na liniji, koja vodi od šimpanzama sličnih preda k čovjeku, i to je u njemu već prepoznati čovjeka, kao što mu i ime kaže«. Malo prije tih riječi uvjerava nas W., da protiv toga njegovog i D. ovog mišljenja »u današnjem obliku nema nikakove protivnosti (Widerspruch) tek izriče Dubois — a tome se valja veseliti (und das ist begrüßenswert) — posve odlučno ljudsku prirodu pithecanthropusa«. Zatim nadovezuje na prve izvode: »Još je jedino to pitanje, valja li ga smatrati našim predom ili kakovom izumrlom linijom. Duboisova radnja ne veli nam o tom ništa, pa nećemo o tom nikad ništa ni znati«. Ove zadnje riječi možemo barem zasad primijeniti na sve Weinertove i Duboisove izvode, pa ne ćemo biti daleko od istine. Uistinu je to sve skupa »eine neue Darstellung im alten Licht«! G.

